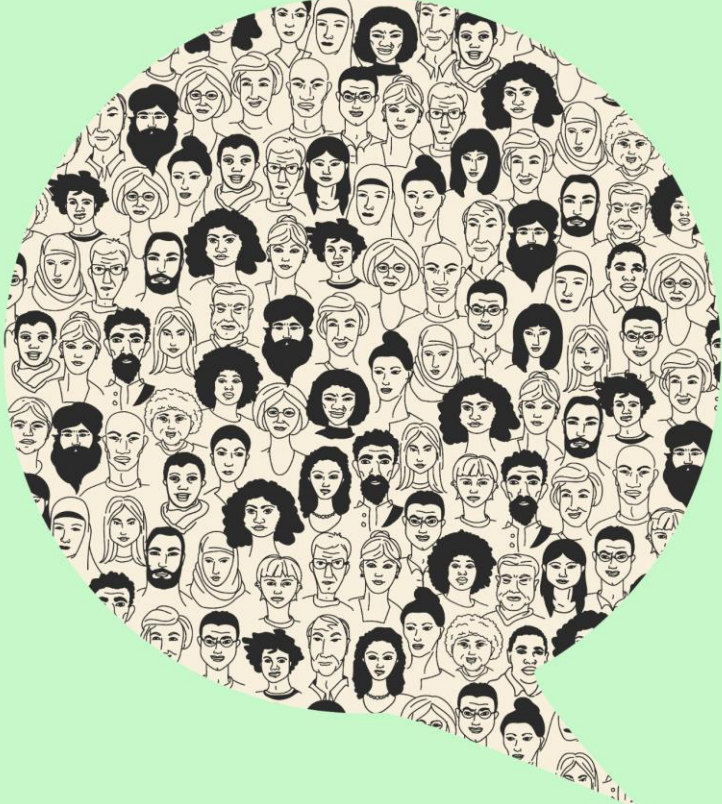
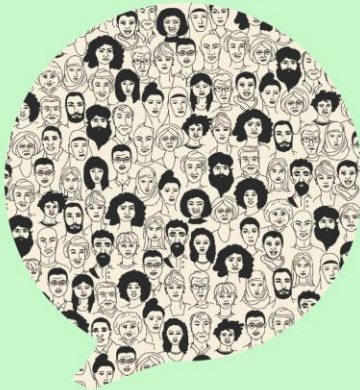

Oslo

Oslo voksenopplæring Rosenhof

Bruk av digitale verktøy i muntlig norsk for deltakere med lite eller ingen utdanning

Veiledningsmaterieell for lærere
Utviklet i prosjektet TiM - Tilpasset muntlig norskopplæring

Innhold

Innhold	2
Innledning	3
Forskning på feltet	5
Nytteverdien av digitale verktøy	6
Digitale verktøy	8
Smart Notebook som verktøy for muntlig aktivitet	8
Eksempel 1: Verb og sted, eventuelt med negasjon (setningsoppbygging)	8
Eksempel 2: Hans og hennes - grammatikkøvelse	9
Showbie som verktøy for muntlig aktivitet	10
Eksempler på muntlige oppgaver i Showbie	10
Book Creator som verktøy for muntlig aktivitet	12
Skoleskrift som verktøy for muntlig aktivitet	13
Visnakker.no som verktøy for muntlig aktivitet	14
Praktiske tips til bruk av verktøyene	14
Deltakerperspektivet	16
Forholdet mellom muntlige og skriftlige ferdigheter	16
Lærerens rolle	17
Digitale ferdigheter og bruk av digitale verktøy	18
Hvordan digitale verktøy kan effektivisere læringsprosessen	19
Motivasjon og frustrasjon i lærings- og integreringsprosessen	21
Konklusjoner	23
Kilder	26
Vedlegg: Kursmaterieill fra workshop	27
Vedlegg 1. Notebook, bildesider til muntlige øvelser	27
Vedlegg 2. Showbie	30
Vedlegg 3. Book Creator	34

Veiledningsmaterieell for lærere i bruk av digitale verktøy i tilpasset muntlig norskundervisning

Veiledningen er utviklet som en del av prosjektet «TIM – Tilpasset muntlig opplæring», gjennomført ved Rosenhof voksenopplæring i 2023 og 2024.

Innledning

Bakgrunnen for prosjektet **TIM – Tilpasset muntlig norskopplæring** er behovet for å utforske, videreutvikle og forbedre arbeidsmåter og metodikk for å øke norsknivået for voksne kursdeltakere med lite eller ingen skolebakgrunn, ved hjelp av digitale verktøy. Ifølge læreplanen skal alle deltakere følge samme plan i muntlig norsk, men med tilpasninger for de som i begrenset grad kan bruke lesing og skriving som verktøy i læringsprosessen. (Læreplan i norsk for voksne innvandrere 2021:9) Hvordan denne tilpasningen kan og bør se ut i praksis, er det imidlertid ikke så enkelt å finne gode svar på. Pedagogiske fagtradisjoner og det norske opplæringssystemet tar utgangspunkt i en skriftlig tilnærming, som den aktuelle deltakergruppa ikke har forutsetninger for å nyttiggjøre seg på samme måte som lese- og skrivekyndige.

Prosjektet er finansiert med tilskudd til utvikling av kommunale kvalifiserings- og integreringstiltak fra IMDi. Tidsrammen var to år, 2023 og 2024.

I Søknaden til IMDi står det:

I dette prosjektet vil vi prøve ut og videreutvikle hvordan riktig bruk av digitale verktøy i undervisningen kan gi en mer elevsentrert undervisning og legge til rette for å styrke deltakernes selvstendighet i læringsprosessen. Dette øker deltakernes mulighet for å utvikle sine muntlige ferdigheter både i og utenom klasserommet.

Språkforsker ved Høgskolen i Østfold, Åshild Søfteland, har bistått med gjennomføring av deltakerintervjuer og faglig veiledning. Søfteland er prosjektleder for ALAN, et prosjekt som tar sikte på å få bedre kjennskap til andrespråksutvikling blant flyktninger og immigranter med lav utdanning fra hjemlandet¹. Hennes kollega ved HiØ, Linda Evenstad Emilsen, har gjennomført én av intervjurundene. En stor takk rettes til dem begge to!

Vårt prosjekt består av metodisk muntlig arbeid med digitale verktøy i to ulike grupper ved Oslo VO Rosenhof, NI Intro (norsk kurs for deltakere som ikke har fullført grunnskolen).

Gruppe 1 består av kursdeltakere med lite eller ingen tidligere skolebakgrunn. De er ikke morsmålslesere og skal lære å lese og skrive for første gang. De har liten erfaring med en "skolsk" måte å tenke på og har få læringsstrategier (som for eksempel kategorisering, finne

¹ [Adult Acquisition of Norwegian as a second language \(ALAN\) | Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier | UiB](#)

hovedtrekk og relevant informasjon i en tekst, tolke bokstaver, tekst og illustrasjoner). De trenger ofte tydelig modellering fra lærer og mye repetisjon.

Gruppe 2 har noen års grunnskole fra sine hjemland. De kan i varierende grad lese på eget morsmål/hjemlandets offisielle skolespråk. Noen få har kjennskap til det latinske alfabetet, men de aller fleste skal gjøre seg kjent med dette for første gang når de begynner på norskkurs. Mange i denne gruppa har analytiske ferdigheter av "skolsk" karakter, men i veldig varierende grad; for noen kan det være flere tiår siden de gikk på skole i hjemlandet. De trenger også modellering, repetisjon og grunnleggende teknikker, men kan nyttiggjøre seg oversettelsesverktøy og læringsstrategier i mye større grad enn gruppe 1.

Det er cirka 18 deltakere i hver gruppe, men på grunn av seks inntak i året er det stadig utskifting i gruppene.

I gjennomføringen av prosjektet har vi testet ut, videreutviklet og systematisert bruken av digitale verktøy i vår undervisningspraksis, for å øke deltakernes muntlige kompetanse.

To av resultatmålene for prosjektet, i tillegg til å øke kursdeltakernes muntlige ferdighet og autonomi, er at flere lærere i voksenopplæringen skal få:

- økt bevissthet og kunnskap om tilpasset muntlig opplæring i norsk, og
- økt kunnskap om bruk av digitale verktøy.

Begge disse resultatmålene er knyttet til undervisning av deltakere med begrensede lese- og skriveferdigheter.

På sikt håper vi at flere i testgruppa oppnår nivå B1 muntlig, som i utgangspunktet er det formelle målet for deltakere med liten eller ingen skolebakgrunn. Vi ser imidlertid at dette målet for de fleste er vanskelig å oppnå i løpet av de 36 tildelte månedene med norskkurs.

Målsettingene kan oppsummeres med en ambisjon om at norsklæringen til deltakerne skal bli mer effektiv ved at lærerne blir bedre til å hente ut et antatt potensiale i å bruke digitale verktøy som støtte i undervisningen, primært for å fremme fokus på det muntlige. Dette potensialet handler både om at digitale verktøy kan gi en større bredde i pedagogiske tilnærminger, og at deltakerne kan jobbe mer selvstendig, ikke minst med muntlige ferdigheter, både på skolen og hjemme. Ideen er at deltakerne på denne måten får mer muntlig trening, og at lærere kan få mer tid til individuell oppfølging og veiledning, siden flere blir mer selvgående i deler av undervisningstiden.

I tillegg er det ambisjoner at om kunnskapen deltakerne opparbeider seg gjennom å bruke digitale verktøy i undervisningen skal ha overføringsverdi til hverdagslivet, slik at de tidligere blir i stand til å ta i bruk språket utenfor klasserommet.

Forskning på feltet

Andrespråklæring er et stort forskningsfelt, men hovedvekten av forskningen handler om språkinnlæring hos barn eller skriftkyndige voksne. Det har hittil vært mindre fokus på voksne innlærere med lite eller ingen skolebakgrunn. Av det som finnes av relevant forskning for vårt prosjekt kan vi nevne Jeanne Kurvers, som har vært interessert i og forsket på alfa-innlærere siden 1990-tallet (Kurvers 2014 og Craats, Kurverst og van Hout 2015). Susanna Strube, Ineke van de Craats og Roeland van Hout (2013) har fokus på muntlige ferdigheter og hevder at alder utgjør den viktigste faktoren for læringsutbyttet. De ser også at digitale verktøy kan hjelpe med ordinnlæring.

Martha Bigelow og Røvert Lovrien Schwarz (2010:11-12) har skrevet om viktigheten av å ta hensyn til kulturbakgrunn og skolebakgrunn når man skal lære engelsk som andrespråk, og at språk i bruk ellers i samfunnet bør tas inn i klasserommet. Ikonisk bruk av bilder, særlig realistiske/tredimensjonale foto som man ikke trenger å tolke for å forstå, vil da være en god støtte for muntlig produksjon. Dette er noe vi også ser nytteverdien av i vår undervisning; at ikonisk bruk av bilder kan hjelpe alfa-innlærere til å huske ord og produsere setninger. Susanne Arntzen (2023) har i sin fordypningsoppgave sett på Book Creator som digitalt verktøy, med bruk av foto og lydfiler som støtte i ordinnlæring og muntlig kompetanse. Hun konkluderer med at kursdeltakerne blir mer autonome i sin språkinnlæring når de bruker bilder, lyd og tekst som omhandler egen hverdag.

Siden 2005 har det eksistert et nettverk for alfabetisering og andrespråklæring for voksne, kalt LESLLA². Dette har nå blitt en paraply som samler mange ulike forskningsperspektiver, og nettverket blir stadig større. I Norge er det foreløpig utgitt få vitenskapelige artikler om målgruppa vår. Marte Monsen (2015) har gitt en oversikt over publikasjoner som omhandler voksenopplæringen fra 1985 til 2015, og karakteriserer forskningen som spredt og usystematisk. Edit Bugge og Cecilie Hamnes Carlsen (2023) har utgitt en lignende antologi artikler om voksne innvandrere som utvikler skriftkyndighet på et andrespråk, og bekrefter at det finnes for lite forskning på dette feltet, som utgjør en viktig del av norskopplæringen sett under ett.

Flere prosjekter er imidlertid i gang nå, bl.a. det nevnte ALAN-prosjektet ved Høgskolen i Østfold og Universitetet i Bergen³.

Gujord, Søfteland og Emilsen (2023) diskuterer metodevalg for språkutviklingen hos innlærere med begrenset skolebakgrunn.

Guri Bordal Steien og Marte Monsen (2023) har gjort en langtidsstudie av ulike familiers vei fra et ruralt samfunn i Kongo via flyktningleir til norskkurs i introduksjonsprogram, og ser på forutsetningene for å lære et nytt språk etter tvungen migrasjon.

Marianne Eek (2021) har forsket på bruk av språkhjelpere i voksenopplæring. Både hennes og vår egen erfaring er positiv; ved å bruke språkhjelpere som snakker morsmålet til

² <https://www.leslla.org/our-vision-and-mission>

³ <https://www.uib.no/ile/141811/adult-acquisition-norwegian-second-language-alan>

innlærerne blir de mer engasjert i undervisningen, deltar mer aktivt muntlig og får oppklart misforståelser på en effektiv måte.

Irmelin Kjelaas og Rikke van Ommeren (2022) har skrevet om andrespråklæring for nyankomne ungdommer. De tar utgangspunkt i elevenes erfaringer, kunnskaper og ferdigheter, og har mestring og myndiggjøring som mål.

Det arrangeres også med jevne mellomrom en nordisk konferanse om voksnes grunnleggende literasitet og andrespråklæring, i regi av det nordiske Alfarådet. De arbeider med FNs bærekraftsmål nr. 4: å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Alfarådet har fokus på voksne med kort eller ingen formell skolebakgrunn og som ikke har noen av de nordiske språkene som morsmål. De ønsker å styrke kunnskapen om denne gruppa og forutsetningene for deres læringsmuligheter, og hvordan voksne uten skolebakgrunn kan delta aktivt i samfunnet og i arbeidsmarkedet. Alfarådet er med på å skape møteplasser og nettverk for lærere og forskere innen feltet alfabetisering og andrespråklæring.

Nytteverdien av digitale verktøy

Etter vår erfaring har digitale verktøy betydelig nytteverdi for våre innlærere, både for muntlige og digitale ferdigheter. For mange deltakere, som ofte har begrenset erfaring med teknologi, representerer bruken av digitale verktøy en ny og kanskje litt skremmende utfordring. Mange har aldri brukt iPad eller PC og kan være redde for å gjøre feil. Gjennom regelmessig bruk av noen utvalgte digitale verktøy, veiledet av lærer, kan usikkerheten reduseres og etter hvert ser vi at deltakerne blir mer selvsikre og mer selvdrevne.

Tidligere har vi hatt god nytte av å bruke WhatsApp til informasjonsdeling, både til praktiske beskjeder og i pedagogisk øyemed. WhatsApp brukes av "alle" og gjorde det enkelt å kommunisere. Av personvern hensyn brukes ikke denne appen lenger i Oslo VO, men det finnes andre alternativer. Vi har valgt å bruke Showbie som vår foretrukne delingsplattform. Valget begrunnes i at Showbie er en lavterskel-variant av digitale plattformer. Læreren har mulighet til å tilpasse både utseendet og tekstmengden på klassens startside, noe som gjør det enklere å imøtekomme deltakernes nivå. Plattformen gir også læreren mulighet til å inkludere lydfiler, bilder, video og tekst, tilpasset klassens forutsetninger. I henhold til Opplæringsloven er skolen forpliktet til å «tilpasse opplæringen for alle elever, lærlinger, lærekandidater og voksne. Tilpasset opplæring innebærer at elevene skal få et tilfredsstillende utbytte av opplæringen uavhengig av forutsetninger, og at alle skal få utnyttet og utviklet evnene sine.» (Utdanningsdirektoratet, 2023). Vi mener at en gradvis tilnærming til den digitale verden via Showbie vil gi deltakerne en trygg, pedagogisk tilrettelagt og positiv start på sin digitale læringsprosess. På sikt er målet at deltakerne skal bli i stand til å bruke Teams som læringsplattform.

Videre er vår erfaring med digitale bøker laget i Book Creator at dette verktøyet kan øke læring, engasjement og selvstendighet. Deltakerne får mulighet til å repetere ord og setninger etter eget behov; noen foretrekker å høre innholdet bare én gang, mens andre

trenger flere repetisjoner. Mens deltakerne arbeider med digitale bøker, får læreren mulighet til å observere hvordan deltakerne arbeider og iverksette målrettet støtte til enkeltpersoner som trenger det. Digitale bøker med ulike tema som "matbutikk", "yrker" eller "helse" fungerer ikke bare som et nyttig repetisjonsverktøy i klasserommet, men kan også brukes i relevante situasjoner utenfor skolen, for eksempel i butikk eller på legekontor.

Vi fremhever også verdien av programvaren Smart Notebook som et verktøy for å fremme muntlig aktivitet i klassen. Læreren kan lage gjenbrukbare bildesider og tilpasse innholdet etter behov. Når deltakerne får trygghet i å kommunisere ved hjelp av flyttbare bilder, oppfordres de til å uttrykke seg på måter de tidligere kan ha vært usikre på. I tillegg kan gjenbruk av bildesidene redusere lærerens arbeidsmengde, ettersom disse lett kan anvendes flere ganger. Det er også mulig å lage bildekort av de samme bildene for videre arbeid i mindre grupper.

I sum viser vår erfaring at digitale verktøy, i form av delingsplattformer, digitale bøker og spesifikke programvarer, har et betydelig potensial for å øke muntlig aktivitet, forbedre læringsopplevelsen og styrke deltakernes engasjement og autonomi.

Digitale verktøy

Smart Notebook som verktøy for muntlig aktivitet

Smart Notebook er et nyttig verktøy som støtter muntlig trening i klasserommet. Programmet er en del av Smart Board, en interaktiv smart tavle som åpner for mange spennende muligheter for aktiv læring. Notebook fungerer som en kombinasjon av PowerPoint, White Board og konkreter. Alt innhold du skriver, tenger eller legger til på en side, konverteres til bevegelige ikoner som enkelt kan flyttes og tilpasses. Dette gjør det lett å skape engasjerende aktiviteter for muntlig trening, der elevene kan delta aktivt og utvikle sine ferdigheter. Ved å bruke Smart Notebook kan vi som lærere fremme elevenes kommunikasjonssevner og skape et dynamisk læringsmiljø.

Denne metoden er fleksibel og kan tilpasses deltakere på alle nivåer. Den egner seg godt for å øve på nye ord, faste fraser, både enkle og mer avanserte setninger, fortellinger, samt spørsmål og svar, i tillegg til grammatikk. Det er mulig å øve både med og uten skrift, noe som gir rom for variasjon i tilnærmingen. Selv om det krever en del forarbeid fra læreren, kan en enkel side for muntlig trening gjenbrukes mange ganger. Det er enkelt å legge til flere ord eller komponenter og utvide aktivitetene varierende etter elevenes behov. Ved å anvende denne metoden kan vi skape en kontinuerlig læringsprosess som styrker elevenes muntlige ferdigheter.

Eksempel 1: Verb og sted, eventuelt med negasjon (setningsoppbygging)

- Forberedelse: Lag en side som inkluderer bilder av en dame, en mann, en skole og et hus. Deretter setter du inn bilder av verbene som elevene skal øve på.
- Muntlig øvelse, lærerstyrt aktivitet
 - Læreren starter med å si: «Mannen leser på skolen.» Deretter drar hen bildene for «mannen» og «leser» til bildet av skolen, og klassen repeter setningen etterpå.
 - Neste setning kan være: «Damen sover hjemme.» Læreren drar bildene for «damen» og «sover» til bildet av huset, og klassen repeterer.
 - Man kan demonstrativt plassere bildene i riktig rekkefølge: Damen – sover – hjemme.
- Spørsmål og svar
 - Plasser mannen og damen på hvert sitt sted med et verb.
 - Hva gjør mannen? Han skriver på skolen.
 - Hvor leser damen? Hun leser hjemme.
- Negasjon
 - Innfør en rød X for å illustrere negasjon.
 - Flytt mannen/damen til venstre for et verb, og X over verbet.
 - Eksempler på øving: Hun leser ikke. Han sover ikke.

- Elevaktivitet
 - Elevene får muligheten til å si en setning, mens læreren flytter på bildene.
 - Alternativt kan en elev flytte på bildene mens de andre snakker.
- Gruppearbeid
 - Elevene deles inn i små grupper, der en flytter på bildene mens andre snakker. Etter en runde kan en ny person flytte på bildene.
- Utvidelser
 - Aktiviteten kan utvides med flere verb og steder.
 - Den kan også inkludere tidsaspekter som dager (for eksempel «på mandag») og klokkeslett.

Eksempel 2: Hans og hennes- grammatikkøvelse

- Forberedelse: Lag en side med bilder av en dame, en mann, et bord, en sekk og en hånd. Sett inn bilder av ord som allerede er innøvde, for eksempel en bok, en blyant, en penn og en mobil. (Høyreklikk på bildet av sekken, velg «sorter», «plasser lengst frem»)
- Muntlig øvelse, lærerstyrt aktivitet
 - Læreren starter med setningen: «Boken hennes er på bordet.» Læreren drar bildet av boken over bildet av bordet, og plasserer damen ved siden av. Klassen repeterer setningen.
 - Neste setning kan være: «Pennen hans er i sekken.» Læreren drar bildet av pennen bak bildet av sekken, og mannen plasseres ved siden av sekken. Klassen repeterer setningen.
- Spørsmål og svar
 - Hva er på bordet?
 - Hvor er pennen? Hvor er boken?
 - Hvem sin bok er i sekken?
- Elevaktivitet
 - Når elevene har forstått aktiviteten, inviter dem til å beskrive hvor tingene er, mens læreren flytter på bildene.
 - Be en elev stå ved tavlen og flytte på bildene, mens de andre i klassen forteller hvor tingene er.
- Gruppeaktivitet
 - Del klassen i små grupper. Elevene kan enten jobbe ved tavlen eller bruke bildekort i gruppene. Her kan én elev flytte på bildene mens andre forteller, og deretter kan de bytte roller.

(Se vedlegg 1 for illustrerte eksempler.)

Showbie som verktøy for muntlig aktivitet

Å ha en digital læringsplattform kan ha flere fordeler, både for lærer og L2-innlærer. Kommunikasjonsmulighetene er mange: Innlæreren får mulighet til å ha en samlet oversikt over det som skal gjennomgås i en aktuell periode, samtidig med å ha tilgang til gjennomgått stoff, til enhver tid. Showbie kan brukes til å kommunisere både muntlig og skriftlig, og forstås mer intuitivt enn mange andre plattformer. Her kan man øve på språklige så vel som digitale ferdigheter uten å måtte stoppe opp hele tiden for å spørre om hjelp. Det muntlige aspektet er det viktigste for våre deltakere, fordi det er her de fleste har best forutsetning for å bli gode (pga. tidligere manglende skolegang, voksenalder og tidspress). Med Showbie kan hver enkelt deltaker ha jevn dialog med lærer og motta tilpasset respons, sende muntlige meldinger, lese inn tekst, snakke til et bilde, stille og svare på spørsmål muntlig, gjøre lydopptak i flere omganger og forbedre seg etter å ha sett/hørt på kommentar fra lærer, eller se på filmsnutter laget av læreren. Dette gir samlet mulighet for å bli mer autonom i egen læringsprosess. Man kan gjøre mer av det man selv trenger mest, lytte til innspilt materiale fra lærer så mange ganger man vil, selv bestemme tempo og hvor mye tid man legger ned i eget arbeid, og være muntlig aktiv uten andres påhør. Man kan også delta i video chat, enten med hele gruppa eller kun med lærer.

Tematiske, eventuelt ukes- eller månedsmapper (med både muntlig og skriftlig materiale) kan fungere som et bibliotek for de som liker å repetere på egen hånd. Showbie kan lastes ned som en app på telefon (ikke alle android-telefoner, riktig nok, men man kan lagre nettversjonen som snarvei på telefonens hjem-skjerm) slik at den alltid er tilgjengelig. Man kan for eksempel høre på en opplest tekst mens man sitter på bussen, gjøre lekser selv om man ikke er hjemme, øve til en prøve eller lete opp gjennomgått stoff for å finne et ord man trenger i butikken.

Det er kanskje nærliggende å tenke at Teams ville være et mer naturlig valg av læringsplattform på grunn av utbredelsen av Teams som vi ser i dag. Det er mulig for alfa-deltakere under A1-nivå å bruke noe av Teams, men rent pedagogisk er vår erfaring i prosjektet at det er mer læringseffektivt å bruke Showbie som en forløper til Teams eller andre mer avanserte plattformer. Det koster mindre energi å bli fortrolig med Showbie, som har minimalt med tekst, forenklet grafikk og et begrenset utvalg av mulige mappestrukturer. Med digital penn og viskelær får man følelsen av å skrive på papir. Lydopptak-funksjonen er på den samme verktøylinjen som penn og viskelær. Når man slipper å bruke så mye tid på å forstå systemet, frigjøres tid og energi å bruke til selve læringsstoffet.

Eksempler på muntlige oppgaver i Showbie

- “Snakk til bildet”, bruk helst et kjent bilde. Her må deltakerne huske hvilke ord og setninger man har brukt i klasserommet. Det kan f.eks. være et bilde som inneholder elementer med «ukas bokstav». I tillegg er det en fin øvelse for å uttrykke det overordnede først, f.eks. hvilken årstid det er og hvor noen befinner seg, før man går over

til å beskrive detaljene i bildet. Lærer kan legge ved en muntlig kommentar til alle besvarelser, peke på det som er riktig og nevne noe som kan sies bedre/annerledes.

- “Ukas dikt”: Lærer legger ut noen enkle strofer, enten kjente rim eller egenprodusert tekst, gjerne med samme tema som gruppa ellers jobber med. Legg ved illustrasjon og lydfil hvor deltakerne kan høre diktet mange ganger. Deltakerne leser inn diktet og sender til læreren, som gir en kommentar tilbake - mest muntlig, men også noe skriftlig. Læreren kan markere enkelte ord i gult, så det er tydelig hvor de eventuelt leser feil.
- Film med muntlige og skriftlige oppgaver. Lærer legger ut en lenke til en kort film, f.eks. fra Elevkanalen.no (nivå A1), og tilhørende oppgaver/spørsmål. Oppgavene kan lages i Word, med god plass for å fylle inn svar, og lastes opp i Showbie. Lærer leser deretter inn spørsmålene så deltakerne kan klikke for å høre hvert spørsmål. Svarene kan gis enten skriftlig eller muntlig (én lydfil per spørsmål, plassert ved siden av det skriftlige spørsmålet). Tilbakemelding kan gis muntlig. Hvis besvarelsen leveres skriftlig, kan feil markeres med gult i tillegg.
- Film eller tekst med avkrysningsoppgaver. Lærer legger ut lenke til en film eller en kort tekst, og tilhørende spørsmål. Synlige lydfiler til hvert spørsmål, eventuelt også skrevne spørsmål. Sett av plass til å krysse av riktig svar med digital penn. Felles gjennomgang kan gjøres på smart-tavle i etterkant.
- Videochat med gruppe. Lærer avtaler tidspunkt med alle, som logger seg på hjemme og deltar i en lærerstyrt samtale. Det er mulighet for lærer å dele skjerm på tilsvarende måte som i Teams. Slike videochater ble mye brukt under Covid 19-pandemien, og kan fortsatt være et nyttig supplement i undervisningen.
- Digital prøve. Legg inn egenproduserte oppgaver laget i Word, utklipp av oppgaver fra et læreverk eller lenke til lyttetest. Egne lyttetester kan også lages ved å bruke f.eks. tre bilder per spørsmål, legge ved en lydfil med opplest lyttetekst og en lydfil til hvert spørsmål, som deltakerne svarer på ved å krysse av under rett bilde. Testsystemet Socrative tilknyttet Showbie gir mulighet for lærere med Pro-lisens å lage flervalgsoppgaver, quiz og spørreundersøkelser, med enkel lærertilgang til resultater og statistikk. Dette verktøyet er imidlertid kun skriftlig foreløpig.

Lærer har muligheten for å låse oppgaver eller åpne opp for redigering, eller åpne kun for innsyn. Man kan også gi tidsfrist på innleveringer.

Det er mulig å laste opp Office-filer, bilder og videoer, selvlagde skjermvideoer, eller dokumenter opprettet i appene Book Creator (med lyd) og Skoleskrift inn i en valgt mappe i Showbie, noe som gir pedagogisk frihet. Vi har laget små bøker i Book Creator som vi deler med deltakerne i en egen mappe kalt “Bøker”. Man kan også lage uferdige bøker hvor deltakerne skal fylle inn noe selv, enten tekst, lyd eller bilder, og legge den inn i Showbie som en arbeidsoppgave. Når deltakerne blir mer selvdrevne, kan de lage sine egne digitale bøker. Bøkene kan skrives ut, deles med hverandre, brukes som ekstra lesetrening eller presenteres

i små grupper. Vi har også laget korte filmer for å repetere temaer vi har jobbet med på skolen.

Vi foreslår en enklest mulig mappestruktur, f.eks. en mappe med alfabetet og oppgaver tilknyttet bokstavinnlæring, en mappe med lenker til ulike nettsider, en mappe med bøker laget i Book Creator, og en mappe per undervisningsuke/-periode, med ulike oppgaver som kan gjøres hjemme og på skolen. Lærer viser innhold i mappene på digital tavle, og demonstrerer hvordan oppgavene skal gjøres. Man kan spørre deltakere om det greit å vise en innlevering i plenum; det er gjerne stas å få vist fram noe man har jobbet med hjemme.

Det at man kan få individuelle, muntlige tilbakemeldinger i Showbie, gjør det enklere for deltakeren å forstå hva hen bør jobbe videre med, og stadig ha muligheten til å rette opp i feil og sende inn en ny versjon til vurdering. En slik prosessbasert undervisning bærer samtidig i seg muligheten til å bli mer selvstendig.

(Se vedlegg 2 for illustrerte eksempler.)

Book Creator som verktøy for muntlig aktivitet

Book Creator er en brukervennlig app som gir både lærere og deltakere mulighet til å lage digitale bøker med bilder, tekst og lyd. Vi har erfart at Book Creator er svært nyttig i våre NI-klasser. Med seks inntaksperioder i året, har vi klasser som alltid består av både nye og mer erfarne deltakere. Dette skaper et variert læringsmiljø. Digitale bøker gjør det lettere for oss å tilpasse undervisningen til den enkeltes behov. I enkelte tilfeller brukes bøkene i felles undervisning, mens andre ganger jobber deltakerne med ulike oppgaver på forskjellige nivåer. Avhengig av klassens ferdighetsnivå kan en bok inneholde både bilder og lydfiler, eller en kombinasjon av bilder, tekst, lydfiler eller video. Bøkene kan inneholde alt fra enkle ord og setninger til samtaler og lengre tekster. Deltakerne kan også lage egne bøker, eventuelt ut fra en mal som læreren har modellert. Dette kan øke læringsutbyttet fordi man lærer språk i en personlig kontekst, for eksempel ved å lage en presentasjon av egen bolig. Vi ser at nære og personlige temaer gjør forståelsen enklere og virker mer engasjerende. En av mange fordeler med Book Creator er at de digitale bøkene også kan skrives ut som papirbøker. Vi anbefaler å skrive ut gjennom Acrobat Reader, i hefte-format.

Bøkene er enkle å dele via Showbie eller Teams, og de kan også distribueres som lenker, som kan åpnes på telefon eller PC. Det gjør det mulig for deltakerne å ta med seg en digital bok til legen eller butikken, som støtte til å kommunisere med helsepersonell eller butikkmedarbeidere.

For å komme i gang, kan man laste ned gratisappen eller prøve online-versjonen⁴. Gratisversjonen gir deg muligheten til å lage en bok. Hvis du ønsker å bruke appen pedagogisk og regelmessig, anbefaler vi å kjøpe appen. Det er nok at bare læreren har

⁴ <https://app.bookcreator.com/sign-in/teacher>

Premium eller skole-appen. Men hvis du ønsker at også deltakere kan lage sine egne bøker, bør de også ha skole-appen.

Det er veldig enkelt og intuitivt å lage en bok. Du velger formatet, og legger til tekst, bilder, lydfiler eller pennestrøk ved å trykke på +-ikonet. Deretter kan du enkelt redigere det du har satt inn ved å trykke på i-ikonet. Du kan selv bestemme sideantallet, og du kan når som helst flytte på sidene, slik at du får dem i riktig rekkefølge. (Se vedlegg 3 for eksempler.)

Statped har laget en veldig nyttig nettside hvor du kan få informasjon og instruksjoner for å lage en bok⁵.

Skoleskrift som verktøy for muntlig aktivitet

Skoleskrift-appen er et effektivt verktøy for å styrke muntlige aktiviteter i klasserommet. Ved å bruke Skoleskrift får deltakerne mulighet til å repetere, og oppgavene kan tilpasses etter individuelle behov. Når man trykker på en bokstav, hører man lyden av bokstaven, mens et mellomrom gir mulighet til å høre hele ordet. Etter å ha satt punktum, kan man høre hele setningen. Deltakerne som er usikre på bokstavlydene, kan fokusere på å øve på akkurat dette, mens de som trenger å forbedre skriveferdighetene sine, får støtte til å øve på ord. De som har nådd et høyere nivå kan skrive setninger, som de deretter kan lese og lytte til.

- Dialogskapning
 - Læreren og deltakerne kan samarbeide om å lage dialoger som deretter skrives ned i Skoleskrift. Dette fremmer både kreativitet og samarbeid.
- Setningsproduksjon
 - Klassen kan bygge setninger ut fra muntlige aktiviteter med Smart Notebook, og notere dem i Skoleskrift. Dette bidrar til å knytte sammen muntlig og skriftlig språk, samtidig som det gir muligheter for repetisjon.
- Selvstendig skrivning
 - Deltakerne oppfordres til å skrive egne ord og setninger, og deretter lytte til hva de har skrevet. De bør vurdere om de høres riktig ut? Er setningene korrekte eller feil?
- Lyttefunksjon
 - Ved å trykke på «høytaler»-ikonet kan deltakerne høre det de har skrevet. Oppmuntre dem til å lytte og repetere muntlig for å forbedre uttalen og styrke forståelsen.
- Bevisstgjøring av tegnsetting
 - Legg vekt på bruk av mellomrom og punktum. Når deltakerne trykker på mellomrom, hører de det enkelte ordet, og når de trykker på punktum, hører de hele setningen. Uten punktum blir det ingen pauser, og teksten blir vanskelig å forstå.

⁵ <https://www.statped.no/laringsressurser/teknologitema/book-creator---temaside/>

Visnakker.no som verktøy for muntlig aktivitet

Det finnes mange nettsider for å øve norsk, men de fleste er koblet til skriftspråket. Visnakker.no er en gratis nettside som er helt uten skrift. Nettsiden er bygget tematisk, og de tilgjengelige temaene på norsk er mat, verb, klær og farger, trafikk, yrker, klokka og været. Nettsiden kan brukes på telefon, nettbrett, PC eller på Smart-tavle.

Når du kikker på et bilde, hører du et ord eller en setning. Du kan repetere ordet så mange ganger du ønsker. Når du har øvd nok, kan du gå videre til en test hvor du kan sjekke om du husker ordene. Det er lett å navigere frem og tilbake for å repetere de ordene man ikke husker. Hvert tema begynner med enkle ord, som deretter utvides til meningsbærende setninger. Programmet er enkelt å bruke, til og med de som ikke er datakyndige klarer å navigere frem og tilbake. Vi opplever at deltakerne våre har en stor glede og nytte av dette programmet.

Praktiske tips til bruk av verktøyene

- Last ned Showbie og Teams på deltakernes telefon
- Ikke bruk for mange apper/verktøy av gangen
- **Book Creator**
 - Med gratisversjonen kan man bare lagre en bok av gangen
 - Bøkene kan skrives ut ved å lagre som PDF og åpne i Acrobat Reader, velg "hefte"
 - Med betalingsversjon kan man publisere 10 bøker av gangen, som en nettside (lenken kan åpnes også på telefon og datamaskin)
 - To bøker kan slås sammen
 - Lurt å lagre som både nettside, PDF og ePub. Sistnevnte kan åpnes med iPad
- **Smart Notebook**
 - Lagre bilder som kan brukes som ikoner til flere temaer (X=ikke, generelle bilder for mann, dame...)
 - Alle bildene fra Visnakker.no kan kopieres og lastes ned
 - Fest enkelte bilder så de ikke kan flyttes (høyreklikk på bildet og velg "lås")
 - Ta bort felt rundt bildet: Høyreklikk og velg "Angi bildegjennomsiktighet"
 - Plasser bilder fremst eller bakerst: Høyreklikk og velg "Sorter"
 - Div. maler/eksempler på oppgaver: velg bilde-ikonet fra menyen øverst og "Lesson Activity Examples"

- **Showbie**
 - Dersom en telefon ikke støtter Showbie-appen kan nettstedet lagres på startsidene som en snarvei, klikk på tre prikker
 - Søk om Pro-lisens dersom du vil ha flere funksjoner, som f.eks. mulighet til å åpne/stenge mapper
 - Bruk utklippingsverktøy på tekst du vil bruke i en oppgave, lagre som bilde og last opp i en Showbie-mappe. Når man åpner bildet vises en verktøylinje hvor man kan legge til egeninnspilt lyd og tekst.
 - Lag prøver med egenprodusert tekst, sett av plass til svar, lagre som bilde og legg til lydfiler i dette bildet
 - Velg noen få tilgjengelige mapper med ulike fargekoder, som danner rammen for bruk over tid
- **Skoleskrift:**
 - Bruk Skoleskrift 2-versjonen
 - Velg mellom linjert og ikke linjert
 - Klikk på høyttalerikonet for å lytte til det som er skrevet
 - Velg lesehastighet ved å klikke på Innstillinger
 - Kan sende produsert tekst til Showbie-mappe, Teams eller andre enheter (Klikk på deleknappen, velg "Del PDF")
- **Skjermvideo**
 - Som alternativ repetisjon, lag din egen oppsummering av gjennomgått stoff som en film med f.eks. ScreenPal. Trenger ikke være nøye utarbeidet eller ta lang tid, så lenge det kun skal brukes i egen gruppe
- **Teams**
 - Vis funksjonen *talemelding* til deltakere som ikke behersker skriftlig norsk.

Deltakerperspektivet

En vesentlig del av TiM-prosjektet har vært å innhente informasjon fra våre kursdeltakere med liten eller ingen tidligere skolegang. Hvis vi får bedre innblikk i hva de opplever som nyttig i sin læringsprosess, gir det oss et bedre grunnlag for å utvikle gode pedagogiske opplegg. Hvilke metoder fungerer best for å lære muntlig norsk og språket som helhet? Hvordan opplever og vurderer deltakerne undervisningen vi tilbyr, og hvilke digitale verktøy gir best støtte for deres progresjon?

Vi har gjennomført 17 kartleggingsintervjuer i tre omganger, én runde i november 2023, én i april 2024 og den siste i november 2024. Vi har holdt intervjuene i språkhomogene grupper og har brukt tolk i alle intervjuene bortsett fra ett, da tolken ikke kunne møte. Det er ikke gjort opptak av samtalene, av personvern hensyn. Deltakerne ble før oppstart informert om hva intervjusamtalene skulle handle om og ga muntlig samtykke. Prosjektleder Linda Moe og forskere Åshild Sjøfteland og Linda Evenstad Emilsen ved HiØ har stått for selve gjennomføringen av intervjuene, slik at informantene våre har fått den nødvendige distansen for å kunne uttale seg mer fritt. Vi har imidlertid ikke fått så mange kritiske kommentarer fra informantene hva gjelder valg av metoder og verktøy. Dette kan skyldes høflighet og at de ikke er vant med den litt formelle settingen som intervjuene kan oppleves som, eller at noe av den spontane meningsutvekslingen kan gå tapt ved å bruke tolk. Vi har uansett inntrykk av at de som har deltatt i intervjuene har satt pris på å bli spurt om å delta, og det at en ekstern fagperson har kommet for å høre deres mening.

Vi har hatt stor nytte av svarene som har kommet fram, blant annet at det kan oppleves forvirrende å forholde seg til mange ulike verktøy samtidig, og hvilke metoder og verktøy som peker seg ut som de mest nyttige for våre deltakere. Vi har også fått bekreftet at den generelle livssituasjonen har svært mye å si for forutsetningene for læring. Mange har helseutfordringer, tunge ansvarsoppgaver, krevende familieforhold, bekymring for familie og situasjonen i hjemlandet – faktorer som hindrer konsentrasjonsevnen og reduserer tiden man har til skolearbeid. Alle som har blitt intervjuet virker imidlertid glade for å kunne gå på norskkurs.

Forholdet mellom muntlige og skriftlige ferdigheter

Deltakere med svake eller manglende lese- og skriveferdigheter har noen særskilte utfordringer i opplæringen, som andre deltakere slipper. Manglende lese- og skriveferdigheter har betydning både i språkopplæringen som sådan, og i bruken av digitale verktøy spesielt. Samtidig kan de digitale verktøyene være en viktig del av løsningen for de som ikke har gode nok leseferdigheter til å kunne nyttiggjøre seg skriftspråket som læringsstøtte i opplæringen. Da kan muligheten til å kunne lytte være uvurderlig.

“Det er vanskeligere for meg fordi jeg kan skrive en setning 100 ganger, men så snur jeg arket og så har jeg glemt den, fordi jeg har ikke noe skolegang fra Afghanistan.”

I motsetning til hva man kunne forvente, er det likevel flere som sier at det er lettere å skrive enn å snakke. Vi ser dette som uttrykk for at mange opplever det å snakke som sårbart og «skummelt», og at flere har en høy terskel for å tørre å bruke språket aktivt på den måten:

“Vi har ikke så mye selvtillit til å reise oss opp og snakke, så selv om vi kan vil vi ikke vise det.”

Et annet poeng her er at det å skrive ikke nødvendigvis handler om å forstå. En av deltakerne sier:

“Det er lett å skrive av og lære diktat, men vanskelig å vite hva ordene betyr.”

Noen har også tanker om at det muntlige legger grunnlaget for det skriftlige:

Åshild: *Hva tror dere at dere trenger mest i Norge, skrive eller snakke? Hva burde læreren bruke mest tid på i klasserommet, muntlig eller skriftlig?*

Deltaker: *Jeg synes det er best å fokusere på muntlig. Jeg tror at hvis jeg lærer muntlig først kan jeg lære skriftlig etter hvert.*

Lærerenes rolle

To av målsettingene med prosjektet å gi lærere økt bevissthet og kunnskap om tilpasset muntlig opplæring i norsk, og økt kunnskap om bruk av digitale verktøy, i undervisningen av deltakere begrensede lese- og skriveferdigheter. Noe av det som kommer aller tydeligst frem i intervjuene, er lærerenes status og rolle i klassen. Gjennomgangstonen er at deltakerne har svært gode relasjoner med lærerne, at lærerne er tålmodige og lydhøre, og at de strekker seg langt for å tilpasse undervisningen. I alle intervjuene tar deltakere selv initiativ til å understreke hvor dyktig læreren er, uten at vi stiller spørsmålet. De er gjennomgående opptatt av å formidle hvor fornøyde de er med lærerne, og hvor høyt de verdsetter dem og den innsatsen de gjør som undervisere:

«Vi vil takke lærerne fordi de strever veldig mye og hjelper oss, vi er veldig takknemlige.»

Vi ser dette primært som et uttrykk for at de faktisk er veldig fornøyde med lærerne og den jobben de gjør. Til en viss grad kan det selvsagt også ha å gjøre med at mange kommer fra kulturer som er mer hierarkiske enn den norske, og der læreren har en høy status. Men det er også deltakere som gir uttrykk for at de ikke er helt fornøyde – for eksempel når de ganske nylig har byttet lærer og forteller at de ikke er vant med metodene den nye læreren bruker. Det mener vi er med på å styrke tolkningen om at det er deltakernes oppriktige mening som kommer til uttrykk. Flere av deltakerne er også veldig eksplisitte på akkurat det – at de virkelig mener det:

«Når noen ikke forstår, så prøver hun å forklare igjen, det er veldig bra. Vi mener det fra hjertet.»

Det er et viktig poeng at man ikke automatisk oppnår bedre resultater ved å innføre digitale verktøy – men brukt riktig kan slike hjelpemidler være svært nyttige støtteverktøy. Læreren

rolle har med andre ord ikke noen mindre betydning når det kommer til bruk av digitale verktøy i undervisningen:

«Uten læreren kan vi ikke bruke verktøyene.»

Det er selvfølgelig veldig gledelig at deltakerne setter så stor pris på lærerne. Samtidig er det viktig å være bevisst på at det gir læreren stor påvirkningskraft, og at det kan ha betydning for i hvor stor grad deltakerne tar eierskap til sin egen læring og hvordan de selv mener at de lærer best:

«Vi jobber på flere måter i klasserommet. Vi har ikke en måte vi foretrekker, vi liker å gjøre det som læreren ønsker.»

Den store tiltroen til lærernes evner, kan også i noen tilfeller gå på bekostning av deltakernes tro på sine egne:

«Læreren er veldig flink, hun lærer bort veldig bra. Når vi ikke klarer å lære er det vår egen skyld.»

Læreren har med andre ord en svært viktig rolle i deltakernes læringsprosess, og dyktige og engasjerte lærere har avgjørende betydning for deltakernes motivasjon og læring. Dermed er det også viktig at læreren selv er bevisst sin posisjon i forhold til deltakerne, og bruker den gode relasjonen til å styrke deltakernes tiltro også til seg selv.

Digitale ferdigheter og bruk av digitale verktøy

For at verktøyene skal kunne gi den effekten man ønsker i opplæringen, må deltakerne være i stand til å bruke dem. Et viktig spørsmål blir derfor hva deltakerne har behov for av veiledning, opplæring og oppfølging for at de skal evne å ta i bruk verktøyene, og om de klarer å nyttiggjøre seg disse på en hensiktsmessig måte. Ut fra det som kommer frem i intervjuene ser det ut til å være ganske stor variasjon i hvor lett eller vanskelig deltakerne synes det er å bruke verktøyene, men det er en del som opplever det utfordrende. Mange er avhengige av grunnleggende digital opplæring og videre oppfølging og veiledning for å greie å bruke verktøyene:

“Det som er vanskelig for oss er å bruke data.”

Det kan selvsagt også hende at det varierer en del hvor eksplisitte deltakerne ønsker å være på hvor vanskelig de synes det er. Noen er kanskje mer åpne om utfordringene enn andre:

“Jeg forstår ikke i det hele tatt hvordan man bruker Showbie, så det er litt vanskelig.”

Generelt kan det se ut til at digitale ferdigheter er dårligere for den delen av målgruppa som har aller svakest skriftlige ferdigheter, noe det også er naturlig å anta. Som en sier:

“Også med Showbie hadde jeg litt problemer, det var noe med passordet. Det er vanskelig å skrive siden jeg er analfabet.”

Men vi ser også at mange gir uttrykk for at de får til å bruke verktøyene etter hvert som de blir vant til det, og med god opplæring og veiledning.

Åshild: *Er det lett å forstå hvor man skal trykke?*

Deltaker: *Hvis vi øver flere ganger blir det lettere, første gang er det vanskelig.*

Deltaker: *De viser hvor man skal gå inn, så da går det bra.*

Hvordan digitale verktøy kan effektivisere læringsprosessen

Hensikten med å ta i bruk digitale verktøy i undervisningen i større grad, er å støtte og styrke den opplæringen som allerede gis. Som nevnt innledningsvis er tanken at digitale verktøy kan effektivisere læringsprosessen på flere måter.

Ved å bli bedre kjent med verktøyene og utforske mer systematisk hvordan ulike funksjoner kan tas i bruk, vil lærerne bli bedre rustet til å hente ut gevinstene som ligger der. Når lærere får mer bevissthet om og kompetanse på digitale verktøy gjennom aktiv utprøving og faglige diskusjoner, kan digitale verktøy og støttefunksjoner gi en større bredde i pedagogiske tilnærminger og måter å tilpasse undervisningen på.

Videre er tanken at man for eksempel ved en pedagogisk og planmessig bruk av ganske enkle virkemidler, som lydfiler og videosnutter, kan legge til rette for at deltakerne kan jobbe selvstendig med stoffet individuelt eller i grupper i større deler av undervisningstida – og hjemme. Å bli i stand til å jobbe mer selvstendig vil kunne være positivt for deltakernes selvtillit, og vil også være en verdifull ferdighet i videre læring og arbeidsliv. I tillegg kan det gi læreren mer tid til individuell oppfølging og veiledning i undervisningen.

Det er også et mål med prosjektet at kunnskapen og ferdighetene deltakerne opparbeider seg gjennom å bruke digitale verktøy i undervisningen, skal ha overføringsverdi til hverdagslivet, slik at de tidligere skal bli i stand til å ta i bruk språket utenom klasserommet. Dette vil også være med på å effektivisere læringsprosessen, siden det vil gjøre at deltakerne får mer øvelse i å bruke språket i reelle situasjoner.

Det er flere eksempler på deltakere som forteller at de bruker lydinnspillinger fra lærerne til å repetere stoffet – ikke bare høre på ukens lekser flere ganger, men også det å gå tilbake og høre på temaer fra tidligere:

“Jeg hører mest på de aktuelle temaene fra denne uka, men noen ganger hører jeg på temaer fra tidligere også.”

For de minst digitalt kompetente, blir terskelen for å ta i bruk verktøyene utenom skolen noen ganger for høy:

«Kirsti hjelper oss mye med hvordan vi skal gjøre det, men når vi kommer hjem og skal logge på blir det ofte litt vanskelig.»

Samtidig kan det være gull verdt for deltakere som ikke kan lese og skrive før de begynner i norskopplæringen, å kunne høre på instruksjoner for å komme i gang med å lære språket. En deltaker sier:

“Jeg hadde ikke kjennskap til norsk eller latinsk alfabet, hvis jeg ikke kunne lytte ville det vært vanskelig. Nå har jeg lyttet og kommet videre.”

Ved at man får stoffet presentert på flere måter – og der også den muntlige presentasjonen kan tas med hjem og repeteres, kan digitale verktøy ha stor nytte som pedagogisk støtte. Vi mener mulighetsrommet ligger i at både lærere og deltakere har et aktivt og bevisst forhold til hvordan det digitale kan være en støtte i læringen, at man er trygge på å bruke verktøyene, og at deltakerne tar et selvstendig eierskap til dem. Igjen er det tydelig at nytteverdien kan være særlig stor for de som ikke kan lese fra før:

Åshild: *Hva liker dere best av digitalt eller bok på papir?*

Deltaker: *Digitalt er den beste løsningen, fordi på papir kan man lese, men man kommer ikke videre. Digitalt kan man bruke Google translate og oversette, og man kan lytte. Det kan man ikke med bøker. Det gir en fortgang i læringen.*

Deltaker: *Digitalt er bedre på alle måter, det jeg har lært har jeg lært av den digitale undervisningen, fordi da kan man bruke både lyd og bilder i tillegg til tekst.*

Åshild: *Hva hjelper dere mest til å lære muntlig norsk?*

Deltaker: *Med digitale verktøy*

Deltaker: *Norsk radio, norsk tv*

Åshild: *Er det noen av dere som bruker språkkafé?*

Deltakere: *Nei. Vi har ikke tid.*

Nettopp utfordringen med å få nok tid til å øve, kan fleksibiliteten som ligger i god bruk av digitale verktøy, hjelpe til med å løse. Dette er tydelig når det gjelder hvordan digitale verktøy kan være et hjelpemiddel til å ta i bruk språket også utenfor klasserommet, og den fleksibiliteten det gir å for eksempel kunne lytte til lydfiler og se videoklipp når man selv velger det, i en ellers hektisk hverdag:

“Showbie hadde vi først på iPad men nå har vi på mobilen også. iPad er fint i klassen, men mobil er fint fordi du kan høre på bussen og sånn.”

Samtidig er det flere som sier at de veldig gjerne skulle ha brukt læringsverktøyene mer hjemme, men at selv det er vanskelig å få tid til fordi hele ettermiddagen går til barn og husarbeid. I likhet med alle oss andre er det mange som vet hva de *burde* gjøre, men strever med å faktisk finne tid og ork. Når barna er i seng, er det ikke alltid så mye energi igjen. Men det ser også ut til å være noe variasjon når det gjelder i hvor stor grad deltakerne er bevisste

på mulighetene for fleksibilitet og tidsbesparelse som ligger i de digitale verktøyene. Noen av uttalelsene peker i retning av et potensiale for å ytterligere øke deltakernes bevissthet om nytteverdien av digitale verktøy som støtte når de skal ta språklæring og praktisering med seg ut i hverdagen, og ikke bare til lekser.

Et annet, men relatert poeng er at digitale verktøy gir muligheten til å øve i fred, uten at andre hører på, og sånn sett kan bidra mer indirekte til at deltakerne tør å praktisere språket i hverdagen på et tidligere tidspunkt:

“Jeg klarer å lage noen setninger, men jeg blir sjenert foran andre som er flinke.”

Flere beskriver at de etter hvert som de føler seg bedre i norsk blir tryggere på å bruke språket i ulike situasjoner i hverdagslivet:

“Jeg prøver meg frem, men jeg er ikke på et så høyt nivå enda. Men jeg er komfortabel nok til å prøve meg litt frem.”

På den måten kan mulighetene som digitale verktøy gir, være med på hjelpe deltakerne «over terskelen», slik at de tør å begynne å bruke språket i sin egen hverdag. En slik effekt gir mestringsopplevelser, hjelper deltakerne med å navigere i samfunnet på egenhånd og vil også kunne være med på å effektivisere norsklæringen fordi deltakerne får mer øvelse – ikke minst i reelle situasjoner. Noen av deltakerne gir selv uttrykk for hvor viktig akkurat den delen av språklæringen er:

“Integrering, det å komme seg ut og snakke med andre. Det skolen lærer oss er et godt grunnlag, så må man komme seg ut å øve på språket.”

Motivasjon og frustrasjon i lærings- og integreringsprosessen

Å lære et nytt språk i voksen alder er ingen spøk. Læringen foregår innenfor den sosiale konteksten og livssituasjonen til deltakerne, som kan være farget av traumatiske opplevelser fra krig og flukt, av det å være ny i et fremmed land, helseutfordringer, omsorg for barn og andre familiemedlemmer, økonomiske bekymringer og ulike krav og forventninger fra flere hold.

Deltakerne er selv bevisste på forventninger om at de skal «bli integrert», og er opptatt av at de trenger å lære norsk for å klare seg i arbeidslivet, i videre skolegang og på andre arenaer i samfunnet:

Åshild: *Hva tror du at du får mest bruk for i Norge – muntlig eller skriftlig?*

Deltaker: *Det første er å bli integrert.*

Deltaker: *Kommunisere med språket og finne meg jobb.*

Deltaker: *Begge deler. I tillegg vil jeg fortsette med utdanning og så finne meg en jobb seinere.*

Deltaker: *Jeg vil ikke bruke tolken [latter]. Hvis jeg kan snakke norsk trenger jeg ikke tolk.*

Deltaker: Vi må integrere oss.

Kort sagt kan vi si at målet for deltakerne selv i stor grad ser ut til å sammenfalle med det som er målet for myndighetene og oss som jobber i tjenestene:

“Hvis man ikke kan språket kan man ikke knekke koden som det står i programmet, så derfor vil jeg lære norsk for å finne jobb, kunne lese et brev og så videre.”

Det bør jo være et godt utgangspunkt. Men kanskje nettopp derfor kjennes det ekstra tungt når det butter. Flere snakker om at det er viktig å lære språket, men også om at det er en vanskelig og frustrerende prosess å stå i. Og veien er lang for mange, særlig for de deltakerne som er i målgruppa for dette prosjektet:

“Nå har jeg byttet klasse og vi bruker veldig mye tekst og jeg forstår ingenting. Hva kan jeg gjøre? Før var jeg veldig aktiv i timene. Nå er jeg veldig frustrert og jeg blir lei meg av det.”

Det er fint å se at de likevel kan se seg tilbake og se at de har lært noe på veien – både språket i seg selv, men kanskje også at de har blitt flinkere til å bruke alternative strategier for å gjøre seg forstått. Og motivasjonen for å fortsette å lære er tydelig til stedet:

“Det er vanskelig, men gudskjelov, det er bedre enn de første dagene, da følte vi oss stumme, døve, blinde. Vi har utviklet oss veldig siden da. Hos legen kan jeg si hva jeg trenger hjelp til. Jeg kan også peke på kroppsdelene for eksempel, og kan kommunisere på den måten. Jeg håper å lære mye mer.”

“Hvis man får litt tid så er det bedre. Vi må få litt tid.”

Konklusjoner

Etter å ha fått muligheten til å bruke litt ekstra tid på å reflektere over egen undervisningspraksis, vurdere nye digitale verktøy og systematisere bruken av allerede kjente verktøy, har vi fått bekreftet at Smart Notebook, Showbie og Book Creator er nyttige verktøy for muntlig aktivitet og kan tilpasses ulikheter i nivå og progresjon. Vi ser også at iPad fungerer godt for å øke den digitale kompetansen til våre deltakere - i tillegg til grunnleggende opplæring i bruk av PC med bl.a. Word og e-post.

Selv om mange alfa-innlærere bruker sosiale medier før de begynner på norskkurs, er det ikke sikkert de mestrer å sette seg inn i stadig nye digitale verktøy, eller bruke mange verktøy parallelt. Noe av forklaringen på dette kan være at mange har personlige belastninger i livet, som kan gå ut over konsentrasjonsevnen. I tillegg kommer den enorme oppgaven med å bli «skolsk» raskt, når man ikke har gått på skole som barn eller vokst opp i en lesekyndig familie. "Skolskhet" er ikke bare å mestre lesing og skriving, men betyr også å bruke læringsstrategier som å tenke i kategorier, trekke ut relevant informasjon fra en tekst, systematisere innputt og egne tanker, tenke over hva man selv trenger for å lære, stille relevante spørsmål osv. Det kan virke overveldende å skulle lære seg alt dette som voksen, når man ser rundt seg at de fleste her til lands er både heldigitale og langt mer skolerte enn det man er selv. Alder kan dessuten ha en betydning for hvor raskt læringsprosessen skjer.

Deltaker-intervjuene vi har gjort viser at Ting virkelig Tar Tid for dem med lite eller ingen tidligere skolegang, spesielt for de som har flere andre utfordringer i livet utenfor skolen. I vår lærerhverdag er vi klar over denne utfordringen, men tar kanskje ikke alltid inn over oss i hvor stor grad manglende akademisk erfaring legger premisser for hva man kan forvente å oppnå av målbare resultater. Det tar tid å erverve gode strategier for å lære, og manglende autonomi fører til avhengighet av læreren. Flere av våre deltakere sier at de forstår stoffet og metodene når læreren forklarer, men at de fort kan glemme det når de sitter alene med lekser hjemme. Dermed kan vi trekke den konklusjonen av vi bør holde oss til noen få digitale verktøy, bruke dem både på skolen og til hjemmearbeid, og la alle i gruppa få god tid til å bli dus med verktøyene før man introduserer noe nytt. Etter hvert blir flere mer autonome og kan jobbe med iPad på egen hånd, mens læreren får frigjort tid til individuell oppfølging av de som trenger det mest. Noen vil kanskje ikke klare seg helt uten støtte fra lærer, men hvis de fleste i en gruppe kan bruke noen digitale verktøy selvstendig, vinner både de som kjenner på digital mestringsfølelse, og de som får ekstra hjelp av lærer.

Vi trenger ikke kreve at alle jobber på nøyaktig samme måte; alle har ulikt startpunkt og har kanskje utbytte av ulike metoder. Både kulturell distanse og manglende erfaring med skolesystemer spiller en avgjørende rolle for hvordan man best lærer språk; det må vi ta høyde for og tilpasse våre metoder etter. Vi ønsker å tilby muligheten til å øve norsk på egen hånd, og ser at mange også benytter seg av denne muligheten. Repetisjon av læringsstoffet er viktig for deltakere i begge de gruppene vi underviser, og variasjon i øvingsoppgavene gir økt motivasjon. Vi ser at våre deltakere bruker de digitale verktøyene noe ulikt, naturlig nok, og benytter muligheten for tilpassing som ligger i dem.

Direkte muntlig kommunikasjon er viktig for dem med lite eller ingen skolebakgrunn. Dette fordrer at læreren er tydelig og visuell i sin formidling, bruker tydelig mimikk og gjerne mye kroppsspråk som støttende stillas der ordene ikke strekker til. Dette gjelder både for klasseromsundervisning og for lyd- eller videoopptak med instruksjoner og forklaringer. Vår erfaring er at *hovedfokus på det muntlige, hverdagstemaer med personlig tilnærming, sosial trygghet, forutsigbarhet, kjente rammer for undervisningen og en god relasjon til lærer* øker læringsutbyttet. Muntlig kompetanse danner grunnlaget for den skriftlige, de forflytter seg parallelt. Hos de fleste alfa-innlærere læres skriftspråket mye langsommere enn det muntlige; vi tror derfor at det er strategisk riktig å ha hovedfokus på muntlige ferdigheter - både for å kunne delta i arbeidslivet og for å integreres enklere i samfunnet generelt. Så godt som alle yrker krever likevel en viss grad av skriftkyndighet, og mange er opptatt av å lære å lese og skrive når de starter sin skolegang her. Det er fint å kunne bruke denne motivasjonen og legge til rette for både muntlig og skriftlig trening.

Smart Notebook er godt egnet for muntlig aktivitet i klasserommet. Ved hjelp av flyttbare bilder og andre symboler kan deltakerne engasjeres til å snakke etter en mal og lage egne setninger. Man kan bytte ut enkeltelementer i språket for å lage stadig nye varianter av en modell, prøve seg fram ved å flytte på de ulike elementene, og få en tydelig visuell ramme for setningsoppbygging (for eksempel ved å flytte en "X" som forstås som "ikke", til riktig plass).

Vi ser to store fordeler ved å bruke Showbie som læringsplattform: Det ene er at den er godt tilrettelagt for muntlig dialog og prosessorientert læring, og det andre er muligheten som ligger i å lage en ressursbank med alt gjennomgått læringsmateriale tilgjengelig. Denne læringsplattformen gir også god mulighet for individuell tilrettelegging. Man kan for eksempel høre på en instruks eller innlest tekst så mange ganger man selv har behov for før man skal lese inn en lekse. Man kan øve når det passer best - også hvis man blir forhindret fra å møte på skolen på grunn av sykdom eller annet, men er i stand til å jobbe litt hjemmefra. Denne muligheten ligger også i Teams, men for mange er Teams for kompleks. Vi ser på Showbie som et springbrett for senere å kunne håndtere andre digitale plattformer. Talemeldinger i Teams fungerer imidlertid greit for noen av våre alfa-deltakere. Dette kan være en fin introduksjon for mer omfattende bruk av Teams og andre mer komplekse digitale verktøy.

Book Creator er et læringsverktøy med mange pedagogiske muligheter. En bok kan inneholde både bilder, tekst, lyd og video. Den kan deles med kursdeltakerne som en ferdig ressurs eller en mal som kan fylles opp av deltakerne med bilder og skriftlig eller muntlig innhold. Å produsere bøker med ord eller setninger fra egne omgivelser og egen hverdag virker motiverende. Det kan være enklere å forstå en tekst man har et personlig forhold til og kan potensielt gi raskere progresjon. Book Creator-filer kan lastes opp i Showbie, for eksempel ved å lage en egen samling med bøker som omhandler ulike tema og fungerer som en ressursbank.

Vi bruker Skoleskrift-appen som et verktøy for å kombinere skrift og lyd. Man kan få produserte ord og setninger opplest automatisk, og når et ord eller en setning ikke gir mening blir det enklere å oppdage hvor man har gjort feil. Deltakerne utfordres til å reflektere over egen produksjon, og den automatiske opplesningen fungerer som en

kontrollmekanisme som kan brukes uavhengig av lærer. Skoleskrift er også kompatibel med andre digitale verktøy; dokumenter man har produsert kan for eksempel sendes til en valgt mappe i Showbie.

Nettstedet Visnakker.no gir mulighet for å lære muntlig språk med repeterende mengdetrening, uten tekst overhodet, men med bilder og oppgaver organisert etter ulike temaer. Først kommer oppgaver hvor man skal memorere enkeltord, deretter følger mer komplekse fraser og setninger. Oppgavene passer for alle som skal starte å lære språket, er svært enkle å forstå og kan brukes uten lærerstøtte.

Vi har også gode erfaringer med andre digitale læringsressurser, som for eksempel Aski Raski, Norsk Pluss Alfa, Elevkanalen, Knekk lesekode, GraphoGame og Nye Bildetema, men må stadig balansere antall verktøy mot reell nytteverdi. Vi har i denne prosjektperioden blitt mer bevisste på hvilke verktøy vi bruker og når, og vi velger bort noe dersom våre deltakere uttrykker at det blir vanskelig å holde oversikt over alle programmene samtidig. For de som ønsker flere utfordringer kan f.eks. lenker til ulike nettsteder ligge samlet i den læringsplattformen man bruker.

De to gruppene våre endrer stadig deltakermasse; noen går videre og andre kommer inn ved hvert inntak, noe som gjør det vanskelig å måle nøyaktig progresjon fra A til Å. Vi beveger oss i en språklærings-spiral oppover, og flere klasser vender tilbake til de samme temaene med jevne mellomrom slik at alle er sikret å lære noe om de vanligste temaene som årstider, mat, helse, bolig, geografi, tall, yrker eller fritid. Basert på materialet vi har fra deltakerintervjuene og de erfaringene vi har opparbeidet oss i prosjektperioden, er det vanskelig å si noe sikkert om det er flere som skårer høyere på skalaen A1 – C1 med bruk av digitale verktøy, enn uten. Det vi kan si noe om, er hvordan deltakerne selv beskriver at de bruker verktøyene for å lære, og hvordan verktøyene inngår i og virker sammen med undervisningen ellers. Ved å gjøre læringsmaterialet mer tilgjengelig for dem, med lydfiler man kan øve på utenfor skoletiden, øker forhåpentligvis også forståelsen, mestringsfølelsen og selvstendigheten.

Kilder

- Arntzen, S. (2023). Ordinnlæring og muntlig arbeid med digitale verktøy. Fordypningsoppgave, Universitetet i Sørøst-Norge.
- Bigelow, M. & Schwarz, R. L. (2010). Adult English language learners with limited literacy. National Institute for Literacy, Washington DC, 20006. <https://lincs.ed.gov/publications/pdf/ELLpaper2010.pdf>
- Bordal Steien G. og Monsen M. (2022). Language Learning and Forced Migration. Multilingual Matters.
- Bugge og Carlsen (red.) (2023): Norsk som andrespråk– voksne innvandrere som utvikler skriftkyndighet på et andrespråk. Cappelen Damm Akademisk.
- Craats, I., Kurvers, J. og van Hout, R. (2015): Adult literacy, second language and cognition. Center for Language Studies.
- Eek, M. (2021) Språkhjelpere, investering og sosial rettferdighet: En undersøkelse av bruk av språkhjelpere i norskopplæring for voksne nyankomne med liten skolebakgrunn. Høgskolen i Innlandet. <https://brage.inn.no/inn-xmlui/handle/11250/2738680>
- Gujord, Søfteland og Emilsen (2023): Å forske på språkutviklinga hos innlærere med begrensa skolebakgrunn – metodiske valg og problemstillinger <https://www.idunn.no/doi/10.18261/nordand.18.2.4>
- Kjelaas, I. og van Ommeren, R (red.) (2022): Andrespråklæring for nyankomne ungdommer. Fagbokforlaget.
- Kurvers, J. J. (2014): Emerging literacy in adult second-language learners: A synthesis of research findings in the Netherlands [Emerging literacy in adult second-language learners: A synthesis of research findings in the Netherlands | Request PDF](#)
- LESLLA nettside. Literacy Education and Second Language Learning for Adults. www.leslla.org/
- Monsen, M. (2015). Andrespråksdidaktisk forskning på voksenopplæring i Norge: En oversikt fra 1985 til i dag. <https://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/1194>
- Læreplan i norsk for voksne innvandrere (2021). <https://hkdir.no/ressurser/laereplan-i-norsk-for-voksne-innvandrere>
- Opplæringsloven, 2023. (<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/>)
- Steien, Guri Bordal & Monsen, Marte (2023). Språklæring og tvungen migrasjon: en etnografisk tilnærming . *Acta Didactica Norden (ADNO)*. ISSN 2535-8219. 17(1), s. 1–19. [10.5617/adno.9655](https://doi.org/10.5617/adno.9655).
- Strube, S., van de Craats, I. & van Hout, R. (2013). Grappling with the oral skills: The learning process of the low-educated adult second language and literacy learner. *Apples – Journal of Applied Language Studies*, 7(1), 45–65. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/41925>

Vedlegg: Kursmaterieill fra workshop

Vedlegg 1. Notebook, bildesider til muntlige øvelser

Hvem?

Gjør hva?

Hvor?

Når?

på mandag

på tirsdag

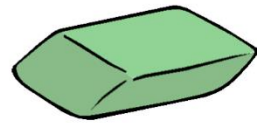
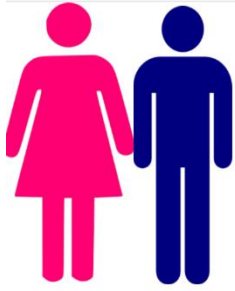
på onsdag

på torsdag

på fredag

på lørdag

på søndag

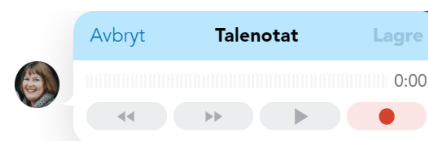
Vedlegg 2. Showbie

- Læringsplattform, enklere i bruk enn f.eks. Teams
- App på iPad/telefon eller nettside
- Mulighet for video chat med gruppe
- Muntlige og/eller skriftlige instruksjoner og oppgaver

- Lydopptak kan sendes som melding eller
 - legges inne i et dokument, f.eks. «Snakk til bildet».
 - Brukes av både lærer og deltakere

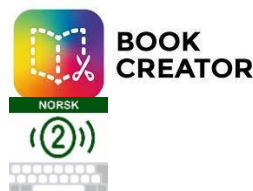

- Verktøylinje med digital penn, viskelær, lydopptak, kommentar eller dataskrift

- Mulighet for prosess-læring, deltakere kan f.eks. høre/lese lærers vurdering av en oppgave og så lage en ny og bedre besvarelse
- Velg mappestruktur selv

- Kan legge inn bøker fra Book Creator
- Kan legge inn tekster fra Skoleskrift

- Ressursbank-funksjon gir mulighet for deltakerne å forberede seg i forkant/repetere, og ha oversikt over gjennomgått materiale. Autonomi og valgfrihet.

Hvordan starte?

Min Showbie

Ny klasse

Bli med i en klasse

Klikk + for å opprette ny klasse. Klassen får automatisk et kodenavn

Deltaker klikker her og skriver inn klasse-kode

[Avbryt](#) **Ny klasse** [Lagre](#)

Navn

Klassekode EF67PB >

Gi navn til klassen

Denne koden gir du til deltakerne

Klikk på «medlemmer» for å godkjenne de som har søkt seg inn

Nå kan du lage oppgaver eller mapper til klassen:

Klikk på skiftenøkkelen og så en av de to følgende:

Ny oppgave

Ny mappe

(Både mapper og oppgaver kan inneholde flere elementer).

Dette er valgene du får for å legge inn noe til en oppgave:

Opprett dokument		
Legg til fra enhet		f.eks. Word-dokument eller bilde fra din datamaskin
Legg til fra Drive		
Legg til fra OneDrive		
<hr/>		
Kamera		
Talenotat		f.eks. oppgaveinstruks eller innlest modelltekst
<hr/>		
Karakter		
Quiz		

«**Legg til fra enhet**» kan være et bilde du har lagret, Word, PDF, PPT eller et utklipp.

Det du legger ut kan ikke endres av deltakerne, men de kan legge til talemelding eller skrive inne i det. Mulighet for å bla i flersidige dokumenter.

Eksempel på oppgave:

Lenke til film og innlest instruks i chat-feltet. Oppgaven er et Word-dokument hentet fra Mine dokumenter, lagt inn i Showbie og deretter lest inn Talenotat til alle spørsmål. Plass til å sette kryss og skrive eller snakke inn svar.

Film om frisør-yrket:
<https://www.youtube.com/watch?v=v5JRDIS9QuQ>

▶ Talenotat

	Ja	Nei
1.		

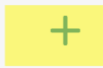
3. Hva gjør hun på jobben?

4. Hvor mange år er frisør-skole?

Eksempel på mappestruktur:

 Bøker og filmer 2 oppgaver	Digitale bøker laget i Book Creator Screencast-o-matic – skjermopptak med lyd/video Power point med lyd
 ABC 6 oppgaver	Innleste bokstavlyder, egenproduserte oppgaver, lenker til filmer eller nettsider med oppgaver
 Lær norsk på internett 1 oppgave	Lenkesamling til lærebok, Elevkanalen, NRK, Vi snakker, Askiraski, Bildetema, Salaby...
 Ukesmappe 4 oppgaver	Oppgaver til arbeid på skolen og hjemme

Når du åpner en oppgave inne i en mappe kan det f.eks. se slik ut, med chat/melding øverst. Klikk + for å legge inn talenotat eller dokument

 skriv en kommentar... **Legg inn** ↕

 1. Hør mange ganger.
2. Les og send til lærer. → Alle
25. feb. 14:08

 Talenotat → Alle
25. feb. 13:54

 Epler og pærer
de vokser på trærne.
Når de blir modne
så faller de ned.
En - to - tre! → Alle
25. feb. 13:54

Vedlegg 3. Book Creator

